

МОТИВАЦІЙНІ ІГРИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

Ідея Е.Берна про розгляд взаємостосунків людей, як певних психологічних ігор, має велике значення для розуміння психології поведінки особистості в людському суспільстві.

Розуміння поведінки в психології трактується, як зовнішній прояв психічної діяльності і часто протиставляється свідомості, як сукупності внутрішніх процесів, які переживає суб'єкт і хоча між ними існує нерозривний взаємозв'язок і взаємозалежність, можна розглядати зовнішні прояви, як вираження свідомого і підсвідомого.

Поведінка так само як і свідомість, характеризує не тільки індивідуальність, але і певний віковий період.

Якщо виходити із ідеї Е.Берна, то людська свідомість призводить до створення певних психологічних ігор. В сценаріях цих ігор певну роль грає підсвідоме. Мотиви поведінки можуть виступати на свідомому і підсвідомому рівні, але всі вони визначаються основними потребами людини. Якщо брати піраміду потреб за А.Маслоу, то в залежності від того, які потреби будуть переважати в особистості, можна говорити про характер її мотиваційної сфери.

Певні потреби також по-різному виявляються у представників різного віку. Психологи А.В.Ярмолін, Л.А.Регуш, досліджуючи вікові особливості того, як структура мотивів представлена в свідомості, показали, що існує відмінність, яка характеризує дослідження, проведені у різних вікових групах. Це проявляється у зміні домінуючих потреб, цінностей, ідеалів та інших мотиваторів, що визначають спрямованість особистості в різні вікові періоди (цитовано за Льїним, стор. 204). Крім того, збільшується усвідомленість структури мотиву; з віком зростає число випадків блокування потребних збуджень, що призводить до появи «негативних» мотивів; збільшується кількість мотиваційних установок.

В різні вікові періоди в поясненні основи вчинку відіграють різні мотиватори. Всі ці зміни призводять до появи нових мотивів, а значить і до появи нових психологічних ігор, які розігруються за зовсім іншими сценаріями, ніж ті, в які грали люди в попередні роки.

Звичайно мотиви визначають будь-яку психологічну гру, але деякі з ігор можна вважати суто мотиваційними. Ці мотиваційні ігри мають певну структуру: кінцева мета співпадає з мотивом, тобто відбувається зрушення мотиву на мету (за О.М.Леонтьєвим). такою мотиваційною грою може бути, наприклад залицяння хлопця до дівчини, мета і потреба в даному випадку співпадають. Мотиваційні ігри відображають також суспільні зміни, які відбуваються в макросоціумі.

Мотиваційні потреби юнацького віку сьогодні значно змінилися в порівнянні з потребами юнацтва,

які були, скажімо, 20 років тому. Це, перш за все, пов'язано з новою прагматичною поведінкою.

Наше дослідження, яке було проведене з школярами старших класів і студентами по виявленню цих мотивів, показують, що сьогодні вони характеризують поведінку більшості юнаків і дівчат.

В нашому дослідженні брали участь студенти інституту психології ПДПУ ім. К.Д.Ушинського, а також курсанти Морської академії. Крім того, в дослідженні брали участь старшокласники Одеських середніх шкіл (№26, юридичний ліцей). Всього в дослідженні брали участь 535 осіб: студентів ПДПУ і Морської академії з першого по п'ятий курс—287 осіб, учнів середніх шкіл—248 осіб. Дослідження проводилось протягом кількох років—з 2000р. по 2004р. за допомогою кількох методик, спрямованих на вивчення мотиваційної сфери молоді, ціннісних орієнтацій молоді.

Нижче представляємо результати дослідження.

За результатами, представленими таблиці 1 ми бачимо, що у студентів перших трьох курсів ПДПУ ім. К.Д. Ушинського переважає загальножиттєва мотивація; у студентів четвертого курсу загальножиттєва і робоча мотивації проявляються 50/50%; у студентів п'ятого курсу переважає всього на 20% робоча мотивація. У курсантів загальножиттєва мотивація теж переважає на перших двох курсах, а з третього курсу починає переважати робоча мотивація. Також слід зазначити, що в курсантів робоча мотивація виражена сильніше, ніж у студентів ПДПУ.

Проаналізуємо результати, одержані при дослідженні учнів 9-11 класів ЗОШ №26 м. Одеси та юридичного ліцею м. Одеси.

Аналізуючи результати дослідження, проведеного з школярами СШ №26 м. Одеси, ми прийшли до висновку, що «Робоча мотивація» переважає лише у учнів 11 класу. У учнів юридичного ліцею робоча мотивація представлена вище, ніж у учнів загальноосвітньої школи і теж переважає у учнів 11 класу (IV курсу).

З метою вивчення мотивів прагматичної поведінки ми використали методику «Ціннісні орієнтації», розроблену М.Рокічем.

Розглянемо результати, які були одержані нами, в поданих нижче таблицях. В кожній таблиці ми представляємо назву тих цінностей (термінальних і інструментальних), які зайняли перше, друге і третє місця (по кількості виборів).

Аналізуючи результати, представлені в таблиці, ми бачимо, що існує відмінність у системі цінностей між студентами I—V курсів. Ми можемо також сказати, що серед перших трьох місць у списку термінальних цінностей займає «матеріально забезпечене життя», «здоров'я», «щасливе сімейне життя».

Таблиця 1

Таблиця зведених результатів дослідження мотиваційної сфери студентів ПДПУ ім. К.Д.Ушинського та курсантів Морської академії

Курси	Мотиваційні профілі особистості студентів ПДПУ ім. К.Д.Ушинського		Мотиваційні профілі особистості курсантів Морської академії	
	Робоча мотивація	Загальножиттєва мотивація	Робоча мотивація	Загальножиттєва мотивація
I	13%	87%	22%	78%
II	16%	84%	26%	74%
III	15%	85%	65%	45%
IV	50%	50%	73%	27%
V	60%	40%	89%	11%

Таблиця 2

Таблиця зведених результатів дослідження мотиваційної сфери учнів 10-11 класів ЗОШ №26 м. Одеси та юридичного ліцею м. Одеси.

Класи (курси)	Мотиваційні профілі особистості учнів ЗОШ № 26 м. Одеса		Мотиваційні профілі особистості учнів юридичного ліцею м. Одеса	
	Робоча мотивація	Загальножиттєва мотивація	Робоча мотивація	Загальножиттєва мотивація
9(II)	2%	98%	32%	68%
10(III)	3%	97%	36%	64%
11(IV)	72%	18%	98%	2%

Таблиця 3

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у студентів Інституту психології ПДПУ ім. К.Д.Ушинського.

Курси	Термінальні цінності			Інструментальні цінності		
	I	II	III	I	II	III
I	Наявність хороших і вірних друзів	Кохання	Здоров'я	Життєрадісність	Міцна воля	Раціоналізм
II	Впевненість в собі	Кохання	Отримання задоволення	Життєрадісність	Сміливість у відстоюванні своїх переконань	Широта поглядів
III	Здоров'я	Матеріальна забезпеченість	Наявність хороших і вірних друзів	Сміливість у відстоюванні своїх переконань	Незалежність	Міцна воля
IV	Здоров'я	Матеріальна забезпеченість	Щасливе сімейне життя; кохання	Відповідальність	Раціоналізм	Освіченість
V	Цікава робота	матеріальна забезпеченість	Свобода вчинків і дій	Раціоналізм	Освіченість	Відповідальність

Таблиця 4

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у курсантів Морської академії.

Курси	Термінальні цінності			Інструментальні цінності		
	I	II	III	I	II	III
I	Активне діяльне життя	Впевненість у собі	Наявність хороших і вірних друзів	Сміливість у відстоюванні своїх переконань	Незалежність	Міцна воля
II	Впевненість у собі	Матеріально забезпечене життя; отримання задоволень	Суспільне визнання	Раціоналізм	Самоконтроль	Відповідальність
III	Незалежність у судженнях і оцінках	Кохання	Матеріально забезпечене життя	Відповідальність	Раціоналізм	Самоконтроль
IV	Активне діяльне життя	Кохання	Матеріально забезпечене життя	Раціоналізм	Незалежність	Освіченість
V	Цікава робота	Матеріально забезпечене життя	Активне діяльне життя; щасливе сімейне життя	Освіченість	Міцна воля	Раціоналізм

Таблиця №7

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у учнів ЗОШ №26 м. Одеси.

Класи	Термінальні цінності			Інструментальні цінності		
	I	II	III	I	II	III
9	Наявність хороших і вірних друзів	Кохання	Матеріально забезпечене життя	Життєрадісність	Незалежність	Міцна воля
10	Незалежність у судженнях і оцінках	Кохання	Матеріально забезпечене життя	Незалежність	Життєрадісність	Раціоналізм
11	Впевненість у собі	Матеріально забезпечене життя	Наявність хороших і вірних друзів	Раціоналізм	Відповідальність	Освіченість

Таблиця №8

Результати дослідження ціннісних орієнтацій у учнів юридичного ліцею.

Класи (курси)	Термінальні цінності			Інструментальні цінності		
	I	II	III	I	II	III
9(II)	Незалежність у судженнях і оцінках	Наявність хороших і вірних друзів	Кохання; щасливе сімейне життя	Незалежність	Освіченість	Раціоналізм
10 (III)	Активне діяльне життя	Наявність хороших, вірних друзів	Впевненість у собі	Незалежність	Міцна воля	Раціоналізм
11 (IV)	Цікава робота	Кохання	Матеріально забезпечене життя	Освіченість	Раціоналізм	Сміливість у відстоюванні своєї думки

За результатами, представленими в таблиці, ми можемо зробити висновок, що «матеріально забезпечене життя», «цікава робота», «активне діяльне життя», а також «раціоналізм», «впевненість у собі», «освіченість», «міцна воля» займають перші три місця у списку термінальних і інструментальних цінностей.

Результати, представлені у таблиці, показують, що «прагматичні» цінності: «матеріально забезпечене життя», «раціоналізм» входять в систему цінностей, які займають перші три місця у системі цінностей.

Аналіз результатів, представлених у таблиці, показує, що у учнів юридичного ліцею серед цінностей, які займають перших три місця займає «освіченість», «кохання», «наявність вірних і хороших друзів», «раціоналізм», «незалежність», «сміливість у відстоюванні своєї думки», «впевненість».

Порівнюючи результати, одержані за двома методиками у різних групах досліджуваних, ми бачимо, що у старшокурсників і старшокласників — випускників школи і ліцею, починає переважати «робоча мотивація» над «загальножиттєвою» і в системі цінностей переважають такі цінності, як «раціоналізм», «освіченість», «впевненість у собі», «незалежність», тобто такі, які дозволяють втілювати свої цілі у життя і допоможуть досягнути «матеріально незалежного життя». Причому, після проведення нами факторного та кореляційного аналізу, була виявлена значима кореляція ($r = 0,104$) між так званою „групою прагматичних цінностей” та робочою мотивацією. Можливо зміною соціальної ситуації, яка в свою чергу, веде до

зміні цінностей студентів та старшокласників і можна пояснити переважання на останніх роках навчання (як в школі, так і у ВУЗі) робочої мотивації.

Це позначається і на сценаріях мотиваційних ігор молоді, на перебудові їх та створенні нових сценаріїв.

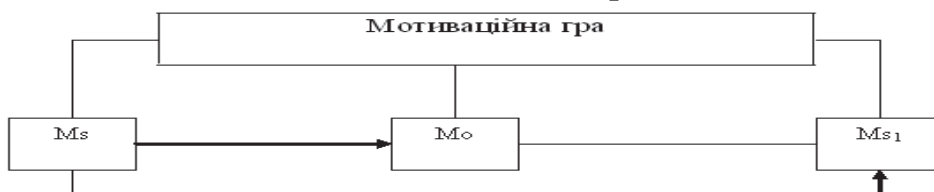
Головною особливістю мотиваційної гри сьогодишньої молоді є «омолодження» матеріальних потреб, тобто у дітей на ранньому етапі онтогенетичного розвитку виникає потреба у наявності в грошах та інших матеріальних вигодах. Наприклад, дитина вже в початкових класах мріє про дорогий автомобіль, особняк. Тобто потреба матеріального достатку проявляється досить рано. У молоді виникає потреба мати одразу все— велику зарплату, хорошу квартиру, автомобіль та інші матеріальні блага, не докладаючи до цього великих зусиль. Правда, у більшості ілюзія того, що цього можна досягти легко, швидко зникає. І тоді у молоді людини змінюється сценарій її мотиваційної гри. А для тієї частини молоді, в якій потреба матеріального достатку задовольняється легко і досить швидко, цей сценарій не змінюється. Тобто, вже можна говорити про два види мотиваційних ігор. В першому випадку потреба мати великий достаток змінюється на потребу хоча б мінімального достатку. Це породжує нову систему транзакції.

В цій системі транзакції не вирішна потреба достатку призводить до відчуття обмеженості свободи і суб'єкт перетворюється на об'єкт, яким керують інші суб'єкти. У другому сценарії суб'єкт намагається нав'язати головний мотив, яким він керується, іншій людині, щоб маніпулювати нею.

Схема I сценарію

Схема II сценарію.

Розглядаючи інші сценарії мотиваційних ігор молоді, ми можемо зробити висновок, що їх існує кілька. Кожен з них пов'язаний з основними сферами життєдіяльності юнацтва. Це навчання, спілкування, кохання, дружба, спорт, розваги, кар'єра, самореалізація. Як правило, кожна з цих сфер життєдіяльності розігрується по двох основних сценаріях, один з яких іде зі знаком «+», а другий зі знаком «-». Нижче представляємо схему сценаріїв де Ms — мотив суб'єкту на початку гри; Mo — мотив об'єкту; Ms1 — мотив суб'єкту в подальшому процесі гри.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры. – М.: Апрель-Пресс, Издательство ЭКСМО-ПРЕСС, 2002.

2. Ильин Е.П. Мотивация и мотивы. – СПб: Изво «Питер».

Подано до редакції 26.09.05

Работа посвящена изучению особенностей мотивационных игр современной молодежи. На основании исследований, проведенных автором, выде-

ланы два основных типа мотивационных игр, главным мотивом которых является мотив прагматического поведения.

3. Маслоу А. Мотивация и личность. – М., 1998.

4. Фернхем А., Хейвен П. Личность и социальное поведение. – СПб., 2001.

5. Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность. Т. 1-2. – М., 1986.

РЕЗЮМЕ.

ланы два основных типа мотивационных игр, главным мотивом которых является мотив прагматического поведения.

SUMMARY

The article discloses some peculiarities of motivating games for the contemporary youth. Based on the author's investigation, two major types of motivating

games are ascertained in the article. The key idea of them is the motive of pragmatic behaviour.